

SYNTEZA WIEDZY O WARSZAWIE CZASÓW WOJNY w LEKSYKONIE „Warszawa walczy 1939-1945”

Spotkanie Komisji Historycznej TPW 20 listopada 2015 r.
z profesorem **KRZYSZTOFEM KOMOROWSKIM**

Prof. Krzysztof Komorowski (od lewej) Redaktor Naukowy i Koordynator leksykonu „Warszawa walczy 1939-1945” w towarzystwie autora części hasel Juliana Borkowskiego oraz członkiń Komisji Historycznej Marii Kamińskiej i Julii Wyczółkowskiej

Prof. dr hab. Krzysztof Komorowski – historyk wojskowości i wybitny znawca problematyki II wojny światowej – jest Redaktorem Naukowym i Koordynatorem – LEKSYKONU „Warszawa walczy 1939-1945”, dzieła nagrodzonego właśnie w Konkursie na Najlepsze Warszawianę, a także (o czym wkrótce się dowiedziliśmy) – Nagrodą Klio. Ów cenny i zarazem pokazny tom ukazał się w marcu 2015 roku. **Liczy tysiąc stron dużego formatu (205 x 295 mm). Zawiera ok. 2050 hasel, a uzupełnieniem treści są ilustracje (ok. 800) i wielobarwne mapy (ok. 70), ukazujące sytuację**

bojową i dynamikę działań bojowych oraz wszystkie słynne akcje bojowe w stolicy.

Jest to największa i najbardziej szczegółowa publikacja o dziejach konspiracji i walki z okupantem w Warszawie w latach 1939-1945, a także o życiu codziennym, gospodarce i kulturze tamtych czasów, o terrorze okupanta i bohaterskiej postawie uczestniczących w walce z Niemcami.

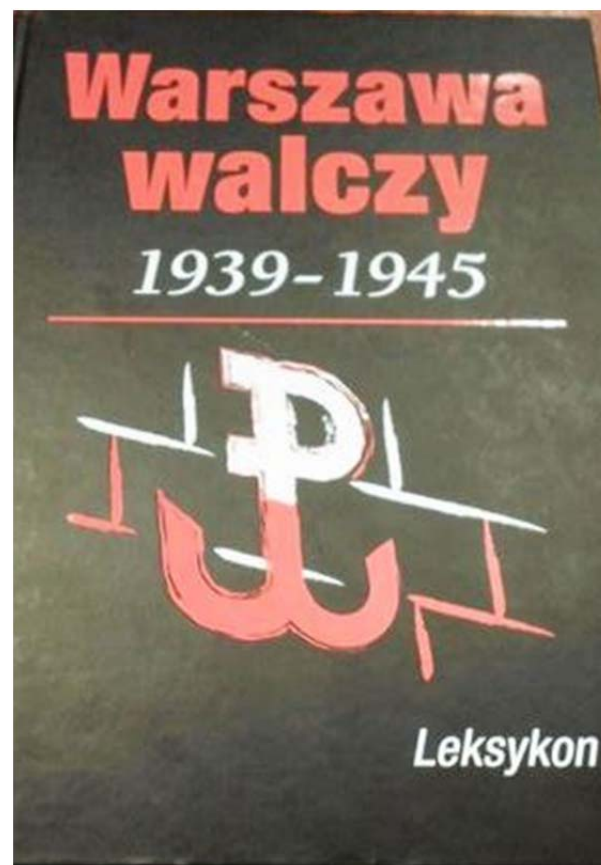
Na spotkaniu mieliśmy okazję zapoznać się z tą ważną publikacją i porozmawiać o niej z jej głównym twórcą, znanym nam wprawdzie z różnych publikacji i z wystąpień

publicznych, ale zawsze więcej informacji – nie zaszkodzi, toteż prowadząca zebranie Przewodnicząca Komisji przypomniła, że nasz Gość to z wykształcenia oficer artylerii i historyk. Jest autorem (lub współautorem) kilkuset publikacji naukowych, głównie z dziejów Polski XX w., m.in. dotyczących historii Polskiego Państwa Podziemnego, Armii Krajowej, Powstania Warszawskiego, bojów polskich w latach II wojny światowej, zbrodni katyńskiej, a także z historii wojska i sztuki wojennej. Był przewodniczącym Kolegium Redakcyjnego „Przeglądu Historyczno-Wojskowego”, a także redaktorem naukowym rocznika „Kronika Wojska Polskiego”. Do 1996 r. był pracownikiem naukowym Wojskowego Instytutu Historycznego, prowadząc m.in. Pracownię Kampanii 1939 roku i Pracownię Polski Podziemnej. W latach 1997–2003 kierował Centralną Biblioteką Wojskową, następnie był dyrektorem Wojskowego Biura Badań Historycznych (do jego rozwiązania 2009). Należy do grona inicjatorów i członków Komitetu Budowy Pomnika Bitwy o Monte Cassino oraz był w Radzie Programowej Budowy Muzeum Powstania Warszawskiego. Jest członkiem Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, a także członkiem Zarządu, przewodniczy Sekcji Wojskowej TMH. Jest też członkiem Komisji Historii Wojskowej Komitetu Nauk Historycznych PAN, członkiem Rady Fundacji „Warszawa Walczy” i Kapituły Medalu „Za upamiętnianie walk o Warszawę”. Ponadto w ramach seminariów Sekcji Wojskowej TMH oraz konwersatoriów naukowych zorganizował kilkadziesiąt spotkań w cyklu „Na warsztatach historyków” i „Bitwa o prawdę”. Brał czynny udział w spotkaniach Klubu „Grot”. W dziedzinie wystawieniczo-naukowej przygotował kilkanaście wystaw historyczno-dokumentalnych. Nie trzeba więc dodawać, że to właściwa osoba, by wziąć odpowiedzialność za dzieło mające zebrać i uporządkować całą wiedzę o Warszawie walczącej w latach 1939-1945.

Z pomysłem encyklopedii wojennych losów Warszawy i jej mieszkańców nosił się prof. Krzysztof Komorowski od dawna. Jednak trudno było znaleźć wydawcę tak złożonej i kosztownej pozycji. Życzliwie zareagował dopiero znany i ceniony powstaniec Wojciech

Militz - przewodniczący Rady Fundacji Warszawa Walczy 1939 - 1945. Po przedstawieniu przez Krzysztofa Komorowskiego autorskiej siatki haseł Fundacja zdecydowała się odważnie na sfinansowanie tego dzieła, przede wszystkim z myślą o edukacji i wychowaniu młodzieży.

Fundację tę założyli w 1988 r. głównie kombatancki (od 2005 r. Fundacja jest Organizacją Pożytku Publicznego). Jej cel to pogłębianie i popularyzacja wiedzy o Warszawie lat II wojny światowej, a służą temu przede wszystkim publikacje i organizowane wystawy. Fundacja wspierała wydanie *Wielkiej Ilustrowanej Encyklopedii Powstania Warszawskiego*, t. 1-6 oraz wydanie cyklu książek <Warszawskie Termopile>, z jej inicjatywy pokazywana była wystawa „Warszawa lat wojny i okupacji 1939-45”. Jest wydawcą Leksykonu „Warszawa Walczy 1939-1945” (Wydawnictwo Bellona zajęło się tylko drukiem tego tomu).

A oto informacje o Leksykonie – warte odnotowania i zapamiętania. Leksykon ma układ alfabetyczny, tak więc liczne hasła biograficzne przeplatają się z hasłami rzeczowymi. Wśród **haseł biograficznych**, oprócz oczywiście przeważających haseł uczestników obrony Warszawy 1939 r., konspiracji i walki zbrojnej,

zamieszczone są także hasła biograficzne funkcjonariuszy administracji i policji okupanta oraz dowódców jednostek Wehrmachtu. **Hasła rzeczowe** dotyczą nie tylko całego kompleksu zagadnień typowych dla czasu walki i konspiracji (jednostki wojskowe własne i wroga, instytucje i organizacje Polskiego Państwa Podziemnego, konspiracja wojskowa, grupy bojowe, oddziały powstańcze, terror okupanta, obozy, więzienia), obejmują również takie dziedziny jak: infrastruktura i topografia przestrzeni miejskiej, gospodarka, handel, komunikacja, łączność, kultura, prasa, oświata, zatrudnienie, życie codzienne, itp. Centralne dla tamtego czasu historyczne wydarzenia, organizacje, itp. znalazły omówienia w hasłach „wiodących”, od których się odsyła czy prowadzi do hasła bardziej szczegółowych oraz do biogramów. Takim hasłem są np. Obrona Warszawy 1939, Armia Krajowa, Powstanie Warszawskie, Getto Warszawskie. Zastosowana zasada, by konsekwentnie wskazywać na powiązania między hasłami – pozwala czytelnikowi pogłębiać i uzupełniać wiedzę na wybrany temat, łączyć osoby, wydarzenia i organizacje.

Istotną rolę w Leksykonie spełniają bloki ilustracji przerywające monotonne graficznie ciągi hasła ułożonych w dwóch szpaltach. Pierwszy blok dotyczy obrony Warszawy we wrześniu 1939 roku i na 50-ciu stronach ukazuje plakaty, odezwy, zdjęcia zniszczeń i ludzi (m.in. słynne zdjęcia Juliana Bryana). Kolejne bloki ilustracji dotyczą okupowanej Warszawy, Getta Warszawskiego, Warszawy konspiracyjnej, Powstania Warszawskiego, Warszawy zniszczonej oraz ludzi walczącej Warszawy (zbiór portretów osób, którym – na ogół – poświęcono hasła biograficzne). Szczególnie bloki tematyczne ilustracji – w układzie albumowym – łączące zdjęcia miasta i ludzi oraz reprodukcje druków (plakatów, odezwy, stron prasy „gadzinowej” i konspiracyjnej) dodają niewątpliwie „oddechu” Leksykonowi, a dobór ich i opracowanie jest dziełem Andrzeja Krzysztofa Kunerta oraz Zygmunta Walkowskiego. Zamieszczone ilustracje są czarno-białe. Natomiast cenna lega z mapami na kredowym papierze opublikowana jest w kolorze; to oczywiście czyni mapy poświęcone głównie działaniom bojowym – znacznie bardziej czytelnymi. Wybór i koncepty planów oraz map – to zasługa Krzysztofa Komorowskiego i Andrzeja Skalimowskiego.

Warto od razu zaznaczyć, że nasz Gość to nie tylko osoba odpowiedzialna za standard naukowy całego Leksykonu, lecz także autor licznych ważnych hasła (m.in. tych najważniejszych – wiodących) sygnowanych „KK”. Istotne bowiem jest, że wszystkie hasła w Leksykonie mają charakter autorski i są sygnowane (na stronie redakcyjnej znajduje się spis autorów wraz z sygnaturą). Ważne jest także i świadczy o naukowej randze Leksykonu to, że autorzy hasła podają literaturę przedmiotu.

Wśród autorów – jak mówił nam nasz Gość – obok tak znanych historyków jak Andrzej Chmielarz, Andrzej K. Kunert, Tomasz Szarota - znalazła się spora grupa ambitnych badaczy młodszego pokolenia, także doktorantów, a ze świadków historii nawet jeden kombatan, pan Juliusz Kulesza. Ważne było, by wśród autorów znaleźli się historycy techniki – to się udało; i tak wiele cennych hasła z tej dziedziny - w tym dotyczących historii kolei dojazdowych podczas okupacji napisał (także na podstawie własnych zbiorów dokumentów i relacji) dr Zbigniew Tucholski (dodajmy, syn Anny German). Z jak rozległej literatury przedmiotu autorzy korzystali można się zorientować choćby po wykazie skrótów bibliograficznych (40 stron!). Ważne, że twórcy Leksykonu zamieścili też indeks osobowy (blisko 100 stron!).

Winszowaliśmy naszemu Gościowi budzących podziw i szacunek rezultatów wielkiej pracy, a jej temat pobudził nas do rozmowy o Warszawie w czasach II wojny światowej, znanej nam z filmów i fotografii, z lektur, także (niektórym) z własnych wspomnień z dzieciństwa czy wspomnień bliskich. Oglądaliśmy z zainteresowaniem opasły tom i na koniec spotkała nas miła niespodzianka: dostaliśmy go w prezencie!

Tekst: Barbara Petrozolin-Skowrońska; foto: Wiesława Kłosowska; opracowanie: Halina Niemiec

Cały zespół autorów Leksykonu to: Małgorzata Berezowska, Julian Borkowski, Andrzej Chmielarz, Michał Czajka, Waldemar Grabowski, Jan Jankowski, Grzegorz Jasiński, Bogdan Kobuszewski, Krzysztof Komorowski, Paweł Kosiński, Juliusz Kulesza, Andrzej K. Kunert, Izabela Maliszewska, Stanisław Maliszewski, Tomasz Siewierski, Andrzej Skalimowski, Henryk Stańczyk, Tomasz Szarota, Zbigniew Tucholski, Zygmunt Walkowski i Katarzyna Tracka.

W Leksykonie „Warszawa walczy 1939-1945” zostały zamieszczone serie zdjęć obiektów Warszawy w różnych okresach historycznych

Rynek Starego Miasta, strona Deckerta – karta pocztowa z lat 30.XX wieku, zdjęcie z 1945 i współczesne z 2014 roku. s. 631

Bank Polski przy ul. Bielańskiej 10-12. Zdjęcie przedwojenne, z 1945 i współczesne z 2014 roku. s. 629

Zdjęcia ze spotkania Komisji Historycznej TPW 20 listopada 2015 roku

